

IUSTIN POP (1875-1943) – SCHIȚĂ BIOGRAFICĂ

Reprezentanții Ardealului în viața politică românească de până la cel de-al II-lea Război Mondial au atras atenția istoricilor, care le-au consacrat de-a lungul timpului numeroase pagini. Dar pe lângă cei care au beneficiat de o prezentare pe măsura faptelor lor, mai sunt numeroși alții care, deși au avut și ei o contribuție la realizarea statului național unitar român și la promovarea ideilor democratice în România, au rămas într-un anonim care se cere a fi înlăturat. În această situație se află și Iustin Pop, reprezentant al Partidului Național și al Partidului Național Țărănesc din zona Hunedoarei.

În studiul de față vom încerca să prezentăm principalele momente ale activității Dr. Iustin Pop, insistând în special asupra carierei sale de avocat, de om politic și nu în ultimul rând de om de cultură. Iustin Pop s-a născut la 15 iunie 1875 în comuna Petridul de Mijloc, comitatul Turda-Arieș. Tatăl său, Simion, era preot greco-catolic, iar mama sa era descendentă din familia fruntașului naționalist George Barițiu. Conștient de faptul că, pentru a accede în societate, copiii au nevoie să cunoască limba maghiară, Simion Pop îl duce pe tânărul Iustin, în vârstă de numai șase ani, la școală la Cluj¹. După școala primară, Iustin urmează apoi cursurile Liceului Piarist din capitala Transilvaniei², unde sentimentele sale naționale prind pentru prima dată contur. În clasa a V-a era secretarul societății de lectură a elevilor români din liceu, care funcționa clandestin. Este descoperit și supus la numeroase presiuni care-l determină să părăsească liceul pentru a-și continua studiile la Blaj³. Aici, ca bursier al Fundației Gojdu⁴, este remarcat de dascălii de la Gimnaziul Superior⁵, care îi cultivă talentul oratoric și de scriitor și îi sâdesc în suflet ideea națională. Ocupă funcția de președinte al Societății studenților de la Gimnaziul Superior din Blaj, în care calitate este conducătorul grevei și manifestațiilor organizate la mijlocul lunii februarie 1894 în sprijinul lui Vasile Lucaciu⁶. Reușește să încheie anul fără a fi exmatriculat și se înscrie la Facultatea de Drept a Universității “Franz Jozsef” din Cluj⁷.

Încă din primul an, alături de colegii săi, încearcă să reînființeze Societatea academică de lectură “Iulia” a universitarilor români din Cluj, desființată în 1884. În anul II era deja membru în comitetul de conducere al tinerimii iar mai târziu este ales “președintele” acesteia⁸. Cu toate strădaniile, studenții nu vor primi însă aprobările pentru reînființarea societății.

¹ Interviu cu Oliver Pop, fiul lui Iustin Pop, în Arhiva Institutului de Istorie Orală din Cluj-Napoca.

² Arhivele Naționale Direcția Județeană Cluj, Fond Liceul Romano-Catolic Cluj, registrele matricole pe anii 1886-1891.

³ *Solia* (Deva), nr. 13/18 aprilie 1937.

⁴ Valentin Orga, *Considerații asupra formării grupului neoactivist de la Orăștie*, mns, anexa.

⁵ *Gazeta hunedoreană*, an IV, nr. 23/10 iunie 1943.

⁶ Valeriu Braniște, *Corespondență*, vol I, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1985, pp. 159-162.

⁷ A.N., Fond Universitatea Franz Jozsef Cluj, registrele de intrare-ieșire 1894-1895, f 9, 1895-1896, f. 10, indexul alfabetic, f. 73.

⁸ *Solia*, (Deva), nr. 13/18 aprilie 1937.

În această perioadă, Iustin Pop ia cunoștință de noile realități politice și devine un adept al curentului activist, fapt ce se va remarca în acțiunile sale viitoare.

Din anul 1898, după absolvirea facultății, se stabilește la Deva, unde își va continua activitatea alături de reprezentanții locali ai mișcării naționale, înscriindu-se în Partidul Național Român. Aici îl cunoaște pe Francisc Hossu Longin, cunoscut pentru activitatea sa în interesul românilor transilvăneni, în cabinetul căruia își face și practica avocațială.

În 1900 devine doctor în drept⁹ iar în anul următor Aurel Vlad, de care-l lega și o relație de rudenie, ambii fiind descendenți din familia lui Gheorghe Barițiu, îi cedează cabinetul său avocațial din Deva¹⁰, și astfel Iustin Pop, doctor în drept penal, își începe o lungă carieră în acest oraș. În scurt timp, numele lui devine foarte cunoscut în rândul ardelenilor, biroul său devenind nu numai un refugiu al celor năpăstuiți, ci și un centru de organizare a vieții românești. A susținut numeroase procese, de cele mai multe ori apărând oameni simpli, pentru care asistența juridică era o problemă. A pledat și în procese politice în care au fost implicați cei apropiați lui, cum au fost și cazurile în care l-a reprezentat pe vărul său, Aurel Vlad¹¹, sau pe soția și mama acestuia, Ana Vlad și Aurelia Barițiu¹². A reprezentat interesele băncii „Ardelana” în perioada crizei economice¹³.

În plan profesional, recunoașterea a venit imediat după Unire când a ocupat funcția de consilier juridic la departamentul de Justiție al Consiliului Dirigent din Cluj¹⁴. În aceeași perioadă, în urma unui decret-lege emis de la București urma să se înființeze la Cluj trei secțiuni transilvănene pe lângă Curtea de Casație și Justiție din București, la secțiunea pentru drept și procedură penală președinte urmând a fi Iustin Pop¹⁵. În aceeași perioadă face parte din Comisia de examinare a magistraților și avocaților¹⁶ și, în calitate de specialist, din Comisia universitară creată de Resortul Instrucțiunii pentru a se ocupa de reorganizarea Universității din Cluj¹⁷. Este propus de către Comisie și este numit de Consiliul Dirigent în postul de profesor la catedra de drept penal a Universității din Cluj¹⁸, dar refuză să ocupe acest post la fel ca și cel de procuror general la Înalta Curte de Casație din București¹⁹, din motive care însă nu se cunosc.

⁹ A.N. Cluj. Fond Universitatea Francz Jozsef, Albumul consilierilor și doctorilor, I, 1872/1873-1899/1900, p. 528.

¹⁰ Interviu cu Mircea Vlad, fiul lui Aurel Vlad, nepotul lui Iustin Pop. Interviuul se păstrează în Arhiva Institutului de Istorie Orală din Cluj-Napoca.

¹¹ Interviu cu Mircea Vlad.

¹² *Lupta* (Budapesta), nr. 205/6 octombrie 1907.

¹³ *Dreptatea* (Deva), nr. 21/13 septembrie 1935; *Solia Dreptății*, nr. 43/22 octombrie 1936; *Solia*, nr. 36/18 octombrie 1936.

¹⁴ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol II, partea a II-a, București, 1988, p. 234.

¹⁵ Arhivele Naționale București, fond Consiliul Dirigent, A, d. 1/1919, f. 105, apud Gheorghe Iancu, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918-1920)*, Cluj-Napoca, 1985, p. 179.

¹⁶ *Gazeta Oficială*, nr. 26-28, 3-10 mai 1919, p. 8.

¹⁷ Onisifor Ghibu, *Universitatea Daciei Superioare, în Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul, 1918-1928*, vol. II, București, 1929, pp. 877-878, 880.

¹⁸ *Ibidem*, p. 880; *Gazeta Oficială*, nr. 57-60/4-13 octombrie 1919. p. 6; *Patria*, an I, nr. 184/8 octombrie 1919; Victor Șuiaga, *Consiliul Național Român din Deva*, Deva, 1994, p. 99.

¹⁹ Victor Șuiaga, *op. cit.*, p. 99.

Pe plan local este recunoscut ca un bun avocat, fiind ales primul decan al Baroului de avocați înființat în acel an la Deva²⁰, această funcție urmând să o dețină până în 1927, când în locul său va fi ales Dr. Eugen Tătar²¹.

Preocupările sale în ceea ce privește politica au găsit la Deva ecou în rândul frunțașilor românilor hunedoreni.

După venirea sa la Orăștie în 1901 ca director al Băncii “Ardeleana” Dr. Aurel Vlad a convocat la o consfătuire mai mulți tineri intelectuali din comitat, de la Hațeg, Hunedoara, Deva și Brad, pentru a discuta necesitatea editării unei foi patriotice. După ce s-au pus cu toții de acord asupra noului proiect, Aurel Vlad a schițat programul foi și l-a trimis unui număr de aproximativ 30 de intelectuali din comitat și din afară. Astfel la începutul anului 1902 apare la Orăștie *Libertatea*. Dintre cei care semnează programul se remarcă Valer Moldovan și Samuil Vlădoane, ambii foști colegi de facultate cu Iustin Pop, Victor Bontescu, Ioan Moța, Gheorghe Măcelariu, Victor Onișor, Ilarie Chendi, Alexandru Vaida-Voevod, Ioan Vulcu, Romul Dobo ș.a.²².

Din 1902, datorită și demersurilor făcute de cei mai sus menționați, se poate vorbi de existența unui grup neoactivist la Orăștie, care acționează în special prin intermediul *Libertății* și care în foarte scurt timp, reușește să se individualizeze în cadrul Partidului Național Român din Transilvania.

Moartea la sfârșitul anului 1902 a președintelui P.N.R., Ion Rațiu, liderul “pasiviștilor”, a făcut ca activitatea tinerilor grupați în jurul “Libertății” să devină mult mai intensă. Astfel, în 1903, la începutul verii, Iustin Pop, Alexandru Vaida-Voevod, Victor Bontescu, Romul Dobo și alții îl însoțesc pe Aurel Vlad în campanie electorală la Dobra, unde aceasta din urmă își prezintă programul politic cu un ecou deosebit în rândurile românilor de aici. Eficiența demersurilor făcute de Aurel Vlad și de cei care l-au însoțit, a fost dovedită la 6 iunie 1903, prin alegerea sa ca prim deputat al românilor în Dieta de la Budapesta²³.

În ultimile zile ale anului 1904 Dr. Vasile Lucaciu și G. Pop de Băsești convoacă pentru 10 ianuarie 1905, Conferința electorală la Sibiu, la care urmau să participe “Delegațiile românilor din cercurile electorale”²⁴.

La începutul anului 1905 Iustin Pop participă alături de Aurel Vlad, Victor Bontescu, Ioan Suciu și alți delegați români din cercurile electorale la Conferința electorală de la Sibiu. În cadrul acesteia se alege o comisie formată din 40 de membri, din care au făcut parte Vasile Lucaciu, Theodor Mihali, Iuliu Maniu, Șt. Cicio-Pop, Aurel Vlad, Iustin Pop ș.a. În cadrul acestei comisii se decide “ca toți românii să ia parte la alegeri și să lupte pretutindeni pentru izbânda candidaților naționaliști români”²⁵. Importanța hotărârilor luate la această conferință a fost relevată de rezultatul alegerilor din ianuarie-februarie 1905, un real succes pentru românii din Transilvania care reușesc

²⁰ *Ibidem*, p. 77, 99; M. Mușat, I. Ardeleanu, *op. cit.*, vol. II, p. 234.

²¹ *Gazeta Hunedoarei*, an VI, nr. 8/23 februarie 1927.

²² *Libertatea* (Orăștie), an I, nr. 1/1912, p. 1-6.

²³ *Idem*, an II, nr. 20/1903.

²⁴ *Tribuna* (Arad), nr. 240/21 decembrie 1904.

²⁵ *Ibidem*, nr. 1., 1/14 ianuarie 1905; Teodor V. Păcățeanu, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor sub coroana maghiară*, vol. VIII, Sibiu, Tiparul Tipografiei arhidiecezane, 1915, pp. 165-168.

cu acest prilej să trimită în Dietă opt deputați: Nicolae Comșa, V. Damian, Theodor Mihali, A. Novac, Aurel Vlad, Ștefan Cicio-Pop, Ioan Russu Șiriceanu și Ioan Suciu²⁶.

La începutul anului 1908, între 19-21 ianuarie, la Budapesta are loc un eveniment care va avea un rol important în evoluția ulterioară a P.N.R. În ședința comună a clubului parlamentar și a comitetului central, Ioan Suciu prezintă un proiect conform căruia partidul devenea o secție a clubului parlamentar al naționalităților. Cu acest prilej au fost aleși membrii comitetului central, care urmau să organizeze cluburi comitatense ale partidului. Pentru comitatul Hunedoara, cu această misiune a fost însărcinat Iustin Pop²⁷. Din 1907, când este ales în congregația comitatului Hunedoara, până la 1918 Iustin Pop desfășoară o intensă activitate politică, militând activ alături de Aurel Vlad, Francisc Hossu Longin, Victor Bontescu și alții pentru drepturile românilor din Ardeal și ale hunedorenilor în special²⁸.

La 7 noiembrie 1918 ia ființă la Deva Consiliul Național Român, având în frunte pe avocații Dr. Virgil Olariu, Dr. Iustin Pop, Dr. Petru Groza și Moise Savu²⁹. În perioada următoare Consiliul se va ocupa de bunul mers al lucrurilor, devenind o adevărată autoritate în administrația județului, acționând ca o prefectură, având o cancelarie și funcționari plătiți³⁰.

Finalul primului război mondial a creat o situație favorabilă pentru românii din afara granițelor României și aceștia, în mari adunări populare desfășurate la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, își vor manifesta dorința de a se uni cu țara. La Alba Iulia, odată cu decizia de Unire a Transilvaniei cu România, Marea Adunare Națională a luat o hotărâre în urma căreia teritoriile care făceau parte din Transilvania urmau să aibă autonomie provizorie, până la întrunirea constituintei aleasă pe bază de vot universal. Pentru a reglementa situația acestor teritorii, Marea Adunare Națională a mai hotărât “înstituirea unui Mare Sfat Național care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română din Transilvania și Banat, oricând și pretutindeni, față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiile care le va afla necesare în interiorul națiunii”.

Tot la Alba Iulia a fost ales și Marele Sfat Național, compus din 250 de persoane, dintre care 15 din comitatul Hunedoara. Rolul important pe care Iustin Pop îl jucase în viața politică și culturală a Ardealului de până atunci determină alegerea sa alături de Francisc Hossu Longin, Aurel Vlad, Victor Bontescu și Petru Groza³¹. În acest organism cu un rol atât de important pentru Transilvania.

În cadrul aceleiași adunări, s-a pus în discuție o lărgire a dreptului de vot, după modelul existent de puțin timp în vechiul regat. Pentru rezolvarea acestei probleme Ioan Suciu a propus constituirea unei comisii care să studieze reforma electorală. Din această

²⁶ Lucian Boia, *Contribuții privind criza P.N.R. și trecerea de la pasivism la activism*, în *Studii*, 24, nr. 5/1971, p. 982.

²⁷ Liviu Maior, *Mișcarea națională românească din Transilvania 1900-1914*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1986, pp. 86-87.

²⁸ A.N. Cluj, *Fond Francisc Hossu Longin*, dosar 25; V. Șuiaga, *op. cit.*, p. 99; *Lupta* (Budapesta), nr. 239/19 noiembrie 1907; *Libertatea* (Orăștie), nr. 50/30 octombrie 1913.

²⁹ I. Frățilă, Vasile Ionaș, *Aportul populației din județul Hunedoara la unirea Transilvaniei cu România*, în *Sargeția*, XIV/2.

³⁰ V. Șuiaga, *op. cit.*, p. 32.

³¹ *Gazeta Oficială*, nr. 13-15/28 februarie 1919; Ioan Suciu, *Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918. Acte și documente*, Cluj Napoca, 1928, p. 20.

comisie făceau parte 25 de persoane, dintre care îi amintim pe Iuliu Hossu, G. Ciorogariu, Ilie Dăianu, A. Imbroane, Pompiliu Dan, Ioan Mișu, Iustin Pop, O. Tăslăuanu ș.a.³².

După 1918 Iustin Pop își continuă activitatea politică. Ocupă funcții importante în cadrul organizației județene a Partidului Național Român, ajungând vice-președinte³³, prim-vice-președinte³⁴ și chiar președinte al acesteia³⁵. Ocupă, deasemenea, în cadrul partidului și funcția de președinte al organizației locale Deva³⁶. Aceste funcții le va deține și după crearea în octombrie 1926 a Partidului Național Țărănesc.

Candidează pe listele Partidului Național Român și este ales senator în primul Parlament al României³⁷, iar în anii următori ca și candidat pe listele Partidului Național Țărănesc, va fi ales în aceeași funcție între 1926-1927³⁸, 1928-1931³⁹ și 1932-1933⁴⁰.

În perioada interbelică candidează și este ales în funcția de consilier local și în cea de consilier județean⁴¹, căutând în continuare să reprezinte cât mai bine interesele celor în slujba cărora se pusese de atâția ani.

În anii care au urmat mării crize economice, Partidul Național Țărănesc a cunoscut numeroase frământări interne, care s-au soldat în 1935 cu două sciziuni majore, provocate de Dr. I. Dobrescu, iar a doua, mai importantă, de Alexandru Vaida-Voevod. Prin plecarea acestuia din urmă, partidul pierde unul dintre foștii președinți și, nu în ultimul rând, pe cel ce îndeplinise de trei ori funcția de prim-ministru al României⁴². Alexandru Vaida-Voevod, în timpul discuțiilor privind noul program al partidului, a susținut teza “numerus valahicus”, prin care cerea asigurarea în întreprinderi și instituții a unei proporționalități etnice între români și minoritățile naționale, în conformitate cu ponderea lor în ansamblul populației României să-și impună punctul de vedere în cadrul partidului, începe o campanie politică pe această temă⁴³, anunțând la 25 februarie 1935 crearea unei noi organizații politice: Frontul Românesc. La scurtă vreme este dezavuat de conducerea P.N.Ț., care îl consideră la 22 martie exclus din partid⁴⁴. Alături de acesta părăsește partidul și Aurel Vlad, care la 14 martie se declara în gazeta “Solia Dreptății”

³² *Patria*, an I, nr. 133/31 iulie 1919; V. Șuiaga, *op. cit.*, p. 99.

³³ *Patria*, an VII, nr. 180/21 august 1925; *Gazeta Hunedoarei*, an IV, nr. 30/29 iulie 1925, p. 3; *Solia Dreptății*, nr. 33/19 august 1926; nr. 26/14 iunie 1934; nr. 43/22 octombrie 1936.

³⁴ *Solia*, nr. 2/1935; nr. 22/29 noiembrie 1935; *Solia Dreptății*, nr. 4/23 ianuarie 1936; *Solia* nr. 8/7 martie 1937.

³⁵ M. Mușat, I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 234; *Patria*, an IV, nr. 200/15 septembrie 1922; *Dreptatea* (Deva), nr. 6/7 martie 1936.

³⁶ *Solia Dreptății*, nr. 17/22 aprilie 1929.

³⁷ *Gazeta hunedoreană*, an IV, nr. 23/10 iunie 1943.

³⁸ *Solia Dreptății*, nr. 23/21 iunie 1926; M. Mușat, I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 234.

³⁹ M. Mușat, I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 234.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 234; *Solia Dreptății*, nr. 27/21 iunie 1932.

⁴¹ V. Șuiaga, *op. cit.*, p. 99; *Solia Dreptății*, nr. 23/2 iunie 1926; nr. 24/17 iunie 1926; *Monitorul Județului Hunedoara*, an IX, nr. 14/12 martie 1927, p. 63; *Gazeta Hunedoarei*, an IX, nr. 21/21 mai 1930; *Raport asupra situației generale a Județului Hunedoara pe anul 1932, prezentat de prefectul județului în sesiunea ordinară a consiliului județean din 20 martie 1933*, Deva, 1933; *Buletinul Oficial al județului Hunedoara*, an XIV, nr. 47/1932, p. 399; nr.26/15 iunie 1933, p. 290; *Solia*, nr. 26/5 august 1937.

⁴² Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, București, 1996, p. 138.

⁴³ *Dreptatea* (Deva) an, IX, nr. 2230/7 martie 1935.

⁴⁴ *Ibidem*, nr. 2246/24 martie 1935.

adeptul principiului “numerus valahicus” și al lui Al. Vaida Voievod, cu care se afla “în bună înțelegere”⁴⁵.

După acest incident Iustin Pop înființează o nouă gazetă, *Solia*, care urma să reprezinte interesele partidului, în timp ce Aurel Vlad rămâne în continuare director la *Solia Dreptății*.

Nemulțumit de opțiunea celor doi, Iustin Pop încearcă să-i convingă de inutilitatea părăsirii partidului și de faptul că își pot urma ideile și în cadrul P.N.Ț. În acest sens el scrie în noua gazetă *Solia*: “dacă o sfântă convingere a noastră, creată pe baza unei profunde chibzuiei ... nu ne-ar fi inspirat că drumul care duce la înălțarea solidă, eficace și fără riscuri a elementului românesc în viața acestui stat este cel cerut de conducerea noastră centrală, prezidată de Dl. Ion Mihalache, ne-am fi solidarizat și de data aceasta cu Dl. Vlad cu tenacitatea noastră din trecut. Cum însă noi nu ne putem lăsa conduși de altceva decât de convingere, care ni se confundă cu vocea sufletelor noastre ..., a trebuit să aducem jertfa neînchipuită de a ne despărți de șeful nostru, trecut în istorie chiar prin activitatea glorioasă pe care a desfășurat-o pe teritoriul acestui județ, cu strânsa colaborare a noastră”⁴⁶.

Referindu-se la Al. Vaida-Voievod, Iustin Pop afirmă că acesta “are un mare negativ (defect n.n): d-sa nicicând n-a fost talent politic. În schimb are un activ frumos: a reprezentat sentimentul național cu multă animație și a fost un român curajos”. În ceea ce privește justificarea acțiunii acestuia, Iustin Pop este de părere că: “naționalismul român e apărut la perfecție în programul nou al P.N.Ț., Dl. Vaida, deci, n-a avut nici un motiv de a produce ruptura, ci putea să steie unde a fost și dacă avea poftă să liciteze în naționalism. Putea să fie cel mai șovinist din partid”⁴⁷.

Fire dâră și hotărâtă, nu a agreat oportunismul politic, având o atitudine de dispreț față de cei care “migrău” dintr-un partid în altul și pe care-i numea “fripturiști”. A fost adeptul unei politici naționale cu valențe moderne, colaborarea sa cu reprezentanți ai maghiarilor și evreilor fiind adesea catalogată ca trădare a intereselor naționale. Dar faptul că a studiat și și-a început cariera politică în Imperiul Austro-Ungar, a fost pentru el o lecție din care a învățat că fără toleranță, înțelegere și respect reciproc, șansele de progres ale țării vor fi sensibil diminuate.

Cunoscător al vieții politice din Transilvania de până la Unire el își arată nemulțumirea față de modul în care partidele politice de după 1918 au înțeles să reprezinte interesele poporului.

În condițiile anterioare anului 1918, românii din Ardeal au constituit în opinia lui Iustin Pop “o unitate indivisibilă de neam, care a dat luptele politice istorice... nu ca lupte de partid, ci ... pentru drepturile imprescriptibile ... și pentru conservarea și afirmarea ființei de neam. Partidul Național Român de atunci... nu era partid, ci era neamul întreg cu aspirații și pretenții de națiune. Partidul era numai ... în raport cu celelalte partide politice ce existau în acel timp. În România nouă însă, ni s-a schimbat situația. Unirea noastră ne-a pus în fața unei realități foarte caracteristice pentru viața politică a vechiului regat ... Toată viața politică ... condensată în viața de partid”. La noi în țară “organizarea și îndrumarea vieții de stat se face după precepte strâmte, înguste și

⁴⁵ *Solia Dreptății*, nr. 12/14 martie 1935.

⁴⁶ *Solia* (Deva), nr. 2/1935.

⁴⁷ *Ibidem*, nr. 30/6 septembrie, 1935.

vicioase ale partidului, care neputând cuprinde universul vieții de stat concepând și soluționând complexul problemelor acestuia după adevărata lor natură și importanță, nu se poate emancipa de sub cătușele egoismului său și de credința pe cât de tradițională pe atât de păcătoasă, că viața de stat nu trece peste gospodăria de partid, iar aceasta impune stăruință sălbatică de a-și menaja, așeza și ferici, numai puișorii proprii, considerând pe cei din alt partid ca păgâni, pe care îi poți ucide cu petrii și chiar cu armă, căci ei nu sunt îndreptățiți de a participa la libertățile, drepturile și binele ce trebuie să răsară, de pe urma unei vieți de stat, pentru toți cetățenii”.

Soluția la această problemă este, în viziunea lui Iustin Pop, “o educație politică cetățenească ... cu cercurile înalte politice”, care “trebuie să de dezbrace de moravurile bizantine, transferându-și sufletul și mintea, adoptând și infiltrându-și ideile stăpânitoare ale civilizației de azi, ca astfel România nouă să fie scoasă odată din balcanism”. Soluția pentru depășirea tuturor problemelor, afirmă Iustin Pop, este “moralul politic fără de care nu se poate concepe viața de stat ... (și) totul e “vanitatum vanitas”, iar omul este ne-om”⁴⁸.

Aceste fragmente din discursul de deschidere a lucrărilor congresului județean al P.N.Ț. din 1935 relevă percepția unuia dintre fruntașii partidului asupra vieții politice românești, bulversată adesea de scandaluri și neînțelegeri generate de o percepție eronată asupra rolului pe care partidele politice trebuie să îl aibă într-un regim democratic.

A colaborat în cariera sa cu distinși reprezentanți ai vieții politice românești, cum ar fi Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voevod, Ștefan Cicio-Pop, Ion Mihalache, Aurel Vlad, alături de care a încercat să găsească soluții la problemele prin care trecea țara. Profund afectat de plecarea lui Al. Vaida-Voevod din P.N.Ț. a rămas alături de Iuliu Maniu, cu care avea o relație de prietenie, colaborare și respect reciproc.

În ceea ce privește activitatea sa în plan cultural, aceasta s-a desfășurat în cadrul Despărțământului din Deva al ASTREI, al cărui membru a fost încă din 1903⁴⁹.

Deși solicitat intens de problemele vieții politice, rămâne credincios ASTREI, în al cărei comitet de conducere va activa ani la rând, în 1922 fiind ales ca vice-președinte al acesteia⁵⁰.

A susținut numeroase conferințe de popularizare, remarcându-se cele despre Asociațiune sau despre Avram Iancu și a participat la acțiunile organizate de Despărțământele hunedorene de câte ori a fost necesar.

Despre discursul său, rostit cu ocazia semicentenarului morții lui Avram Iancu, *Libertatea* din Orăștie scria: “frumos gândit și spus, cu asemănări reușite cari oglindeau stările din zilele lui Iancu și cu răsfrângeri a luminății pilde a vieții noastre de azi”⁵¹.

În 1923, la 10 ani de la moartea lui Aurel Vlaicu, face parte dintr-un comitet de inițiativă alături de Aurel Vlad, Aron Damian, Ioan Moța, care doreau strângerea de fonduri pentru aplicarea unei plăci comemorative pe casa în care se născuse acest Icar al

⁴⁸ *Solia Dreptății*, nr. 1/4 februarie 1932.

⁴⁹ *Transilvania* (Sibiu), an 1903, p. 73.

⁵⁰ *Gazeta Hunedoarei*, an V, nr. 28/1926; an XI, nr. 39/30 septembrie 1932; *Poporul* (Deva), nr. 13/30 martie 1933.

⁵¹ *Libertatea*, nr. 47/23 noiembrie 1922.

românilor, precum și pentru ridicarea unei pietre de aducere aminte lângă Câmpina, pe locul morții acestuia⁵².

Iustin Pop și-a însoțit acțiunile întreprinse în plan politic sau pe tărâmul culturii cu o intensă activitate publicistică. Articolele sale au apărut în *Lupta* (Budapesta), *Patria* (Cluj), *Dreptatea* (București), *Libertatea* (Orăștie). A fost redactor la *Curierul Hunedoarei*⁵³, membru în comitetul de redacție la “*Solia Dreptății*”⁵⁴ și cel care a pus bazele ziarului *Solia* (Deva)⁵⁵.

Toate articolele semnate de el denotă un spirit meticolos, atent la detaliu, dar care în același timp nu pierde din vedere ansamblul problemei abordate. Folosea un limbaj adecvat publicului cărui îi era destinat articolul, reușind de fiecare dată să surprindă în cuvinte simple sau într-un vocabular elevat esența și reușind să transmită cititorului acea stare de spirit pe care o dorea.

Din 1935 Iustin Pop este marcat de un lung șir de dezamăgiri, care încep cu sciziunea din cadrul P.N.Ț., în urma căreia se rup relațiile dintre el și vărul său Aurel Vlad și se continuă preluarea puterii de către Carol al II-lea și începerea celui de-al II-lea război mondial.

După instaurarea regimului autoritar al lui Carol al II-lea, în 1938, Iustin Pop scrie un articol în care îl acuză pe acesta de comportare nedreaptă față de cei care l-au adus în țară, referindu-se la Iuliu Maniu. Articolul este cenzurat și casa îi este supravegheată câteva luni de către Siguranță⁵⁶.

Atitudinea sa de ostilitate față de Carol al II-lea s-a datorat spiritului antidemocratic al acestuia, dar și faptului că era un moralist incorrigibil, care nu putea să accepte sub nici o formă comportamentul regelui. Din acest motiv, după 1938 este marginalizat și supus la diverse șicane de către autorități, fapt care se adaugă unei situații care nu era dintre cele mai bune.

Bolnav de inimă și cu vederea slăbită, mai scrie câte un articol, însă nu i se mai publică în nici un ziar. Veniturile insuficiente ale familiei îl fac, în timpul războiului, să ofere consultanță colegilor avocați, care-i plăteau pentru aceste servicii.

Deprimat în urma îmbolnăvirii fiicei sale și a plecării celor doi fii pe front, cu o mare durere în suflet, pentru că vedea cum principiile democratice cărora le fusese fidel întreaga sa viață aparțineau de acum trecutului, la 6 iunie 1943 suferă un atac de cord, care îl răpește din mijlocul celor dragi⁵⁷.

Este înmormântat într-un cimitir greco-catolic, înființat cu puțin timp înainte de moartea sa. După desființarea cultului greco-catolic de către comuniști, terenul pe care se afla cimitirul este oferit unei gospodării colective de lângă Deva care, folosind tractoare și buldozere au arat pământul distrugând toate mormintele⁵⁸.

Întreaga sa viață a fost o luptă, dar nu una pentru sine ci pentru ceilalți. A militat pentru drepturile românilor din Ardeal până la 1918 dar și după realizarea Unirii, fiind

⁵² *Ibidem*, nr. 34/23 august 1923.

⁵³ *Curierul Hunedoarei*, nr. 33/14 septembrie 1919.

⁵⁴ *Solia Dreptății*, nr. 1/4 ianuarie 1932.

⁵⁵ *Solia*, nr. 1/1935.

⁵⁶ Interviu cu Oliver Pop, în Arhiva Institutului de Istorie Orală Cluj-Napoca.

⁵⁷ *Ibidem*; Oliver Pop, *Dr. Iustin Pop (1875-1934)*, mns., p. 2.

⁵⁸ Interviu cu Oliver Pop, în Arhiva Institutului de Istorie Orală Cluj-Napoca.

unul dintre cei care s-au indentificat cu spiritul democratic, căruia i-a rămas fidel până în ultima clipă.

Modest dar hotărât când era vorba despre principii, fără veleități de mărire, iubit de prieteni și respectat de adversarii politici, Iustin Pop a fost și a rămas un model pentru felul în care omul politic trebuie să se respecte pe sine și astfel să-i respecte pe cei pe care-i reprezintă.

COSMIN F. BUDEANCA

IUSTIN POP (1875-1943) - BIOGRAPHICAL PRESENTATION

(SUMMARY)

Iustin Pop was a personality of Transylvanian and Romanian National Party before and after Union.

Before Union he hastened for Romanian's rights and contributed for achievement of historical act from Alba Iulia to 1 December 1918. After Union he was elected for senator from P.N.Ț. in a lot of legislatures but he continued your activity for barrister in Deva. Was published a lot of articles in press of your times and supported culture as part of ASTRA by Deva.